

**TRANSGENERACIJSKI PRIJENOS RODNIH STEREOTIPA
KROZ ODGOJ I OBRAZOVANJE**

Autorica:

NEJRA DŽANANOVIĆ

Ovaj tekst se realizuje uz finansijsku podršku European Endowment for Democracy (EED). Stavovi i mišljenja izneseni su autorski i ne predstavljaju nužno i izričite stavove donatora. Autorica odgovara za svoj tekst.

Sarajevo, maj 2021.

Uvod

Čuveni danski terapeut Jesper Juul, u svom djelu „Vaše kompetentno dijete” (1995) kaže: *„Poput mnogih pripadnika mog naraštaja i ja sam prije 25 do 30 godina znao da je nešto pogrešno u načinu na koji je, generacija mojih roditelja (kao i generacije prije njih) gledala na strukturu obitelji i odgoj djece.“* Međutim, odgoj djece je društveno uslovljen što znači da nam društvo diktira ciljeve i načine odgoja. Najprostiji primjer uticaja društva kroz odgojno-obrazovno djelovanje su rodni stereotipi koji se prenose sa generacije na generaciju.

Roditelji kao podrška rodnim stereotipima

U obitelji, kroz komunikaciju roditelja i djece, upravo roditelji (svjesno i nesvjesno) šalju poruke djetetu kako se treba prikladno ponašati da bi se, kao dječak ili djevojčica, uklopili u zajednicu u kojoj svi imamo uloge, i to različite. Pored uloga koje igramo u predstavi zvanj život, roditelji kreiraju posebno okruženje za dječake i posebno okruženje za djevojčice. Na primjer sobu za dječake oboje u plavu boju, krevetić izgleda u obliku automobila, a polica s igračkama je puna puški, alata, autića i figura ratnika, policajaca, vatrogasaca; sobu za djevojčice oboje u rozu boju, odjeća je sa likovima princeza iz crtića, polica s igračkama je puna barbika, kozmetike, lutki. Kad se dječaku sviđa roza boja (npr. na odjeći ili igračkama) prva reakcija odraslih često bude „Nemoj odabrati tu boju, to je za curice!“. Također, roditelji utiču i na sklonosti djeteta poput odabira budućeg zanimanja, pa tako dječake potiču na izučavanje inženjerskih nauka (mašinstvo, elektrotehnika, arhitektura), a djevojčice na društvene i pomagačke (socijalni rad, zdravstvena njega, nastavnički smjerovi).

Ako ne dijelimo boje, igračke, sportove i poslove na one za curice i dječake, djeca će vjerovatno biti opuštenija i manje opterećena time hoće li neko podržati ili kritikovati njihov izbor. Koliko je samo želja ugašeno rečenicom „A što bi to? Pa to je za curice/dječake!“ Odgovornost odraslih je da potiču slobodan odabir djece i podržavaju ukoliko se ona ne poklapaju sa društvenim očekivanjima. Što znači, ukoliko dječak plače on nije curica, plačljivko ili previše osjetljiv niti je djevojčica koja trenira fudbal muškobanjasta.

„Feminina“ i „maskulina“ zanimanja

U našoj kulturi dugo vremena postoji podjela na muška i ženska zanimanja. Prema istraživanju (Spahić-Šiljak, Z. 2007: 312) muški i ženski poslovi su realnost te su uslovljeni ženinom fizičkom konstitucijom i majčinstvom, iako se pokazalo da žene rade sve, pa i teške fizičke poslove. Kao što je prethodno navedeno, uspješnost u poslu se ne mjeri spolom ili rodom osobe nego znanjem, umijećem i trudom.

U odabiru zanimanja važnu ulogu ima okruženje u kojem odrastamo i obitavamo. Nekada nas okolina potiče da biramo zanimanja u skladu sa našim spolom, a nekada na osnovu položaja tog zanimanja u društvu (suficitarna ili deficitarna zanimanja). Pedagog, a trenutno djelatnik u Nadbiskupijskom centru za pastoral mladih Ivan Pavao II, Antonio Topalović, pojašnjava kako se upravo kroz jedno zanimanje koje radije biraju žene, kakvo je pedagog/inja, može dati doprinos u obrazovanju koje je ključno za suzbijanje rodni stereotipa. *„U sredini u kojoj sam odrastao nije bilo predrasuda niti društvenog pritiska o izboru zanimanja. Iako pedagogija nije bio prvi studij koji sam upisao, nakon studija filozofije sam smatrao da mogu dati jedan pragmatičan doprinos u segmentu obrazovanja te sam uvidio da je studij pedagogije najbolje rješenje. Pedagoške znanosti nude jednu veliku lepezu stručnih i znanstvenih saznanja iz različitih područja društva i društvenih promjena. Iako, nisu postojale predrasude o izboru studija zbog feminizacije poziva, koliko zbog trenutnog položaja pedagogije u društvu.“* - pojašnjava Topalović.¹

Jednaki uslovi za sve

Cilj nije, i nikada nije bio, izdignuti žene iznad muškaraca. Cilj je stvoriti jednake uslove i za žene i za muškarce i pružiti priliku svakome da djeluje u skladu sa svojim talentima i mogućnostima. Poticanju rodni stereotipa doprinose i muškarci i žene zajedno i jedino rješenje je u odgoju i obrazovanju, stoga moramo podučavati djecu da bez obzira na spol mogu biti uspješni u bilo kojoj životnoj ulozi.

---

¹ Citati Antonia Topalovića u tekstu su zabilježeni tokom intervjua koji je autorica uradila za potrebe ovog teksta.

Pedagog Topalović smatra „*da je odgoj ključna stvar koja može iskorijeniti svaki oblik diskriminacije, ne samo rodnu ili spolnu, već svaki oblik koji ugrožava čovjekovo življenje u punini. Vjerujem da svaka osoba treba imati pravo i mogućnost izabrati svoje zanimanje i hobije, bez da to mijenja zbog utjecaja društva. Također, u svom radu primjećujem velik problem s rodno uvjetovanim nasiljem koje može biti uzrok velikih društvenih problema, a ovdje je ključno osvijestiti mlade o tome da rod ili spol ne smiju biti opravdanje za nasilje.*”

Odgoj i obrazovanje trebaju biti pokretači suzbijanja rodne stereotipizacije, kako u odgoju i obrazovanju, tako i na tržištu rada te otvoriti vrata rodnoj ravnopravnosti i jednakosti. Često svjedočimo podukama nastavnica koje kažu: „Djevojčice će najbolje razumijeti ovaj primjer kada u kuhinji prave kolače” kao da dječaci ne mogu činiti to isto. Kroz obrazovanje moramo učiti djecu da nema muških i ženskih poslova jer će sutra ta djeca biti roditelji i odgajati generaciju djece, ta djeca će odgajati sljedeću generaciju i tako dalje, i tako dalje. U ovom lancu, ne samo da potičemo diskriminaciju i stereotipizaciju nego i suzbijamo razvoj potencijala svih muškaraca i žena. Vjerujemo da smo mi ta generacija koja mora mijenjati *ono pogrešno u načinu odgoja*. Sistemske promjene počinju od pojedinaca i pojedinki.

KORIŠTENA LITERATURA

Jesper, J. (2017). *Vaše kompetentno dijete*. Zagreb: OceanMore.

Spahić-Šiljak, Z. (2007). *Žene, religija i politika*. Sarajevo: TPO.

O AUTORICI

Nejra Džananović je rođena 02.05.1995. u Sarajevu. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, na Odsjeku za pedagogiju 2017. godine te na istom odsjeku 2019. godine, stekla zvanje magistricе struke pedagogije. Pored formalnog obrazovanja, edukovala se i kroz neformalne oblike te aktivno volontirala u nekoliko nevladinih organizacija. Pohađala je program Akademije za žene - Žene za žene, Solidarnošću do promjena u okoviru treće grupe. Autorica i koautorica je nekoliko pedagoških članaka od kojih izdajamo „Revolucija rodnih uloga – otac odgajatelj“ (časopis Bona), Medij u očima srednjoškolaca (portal Mediacentar), Evolucija odgoja (portal Inforadar).

O AKADEMIJI ZA ŽENE

Akademija za žene je nevladina organizacija u Bosni i Hercegovini čiji je cilj razvijanje i jačanje potencijala žena i mladih u svim sferama društva. Namjera je okupiti žene, ali i mlade oko Akademije, te u sklopu projektnih aktivnosti promovirati ljudska prava, demokratiju i rodnu ravnopravnost u društvu. Osvještavanjem i radom na pažljivo odabranim temama Akademija potiče razvoj kritičke misli, potragu za provjerenim izvorima informisanja, analizu trenutnih narativa, ističući potrebu za odgovornim i aktivnim uključenjem u društveno političke procese. Akademija za žene je otvorena za sve zainteresirane i predstavlja platformu koja je usmjerena na rješavanje društvenih i političkih pitanja s ciljem jačanja demokratskog društva u BiH.

Mi prakticiramo neformalno obrazovanje koje se bavi temama kao što su ljudska prava, građanski aktivizam, rodna ravnopravnost, politička i medijska pismenost žena i mladih u politici ili onih koji su zainteresovani za ulazak u politiku, kao i onih koji su društveno aktivni. Kroz različite aktivnosti želimo osnažiti naše ciljne grupe da kritički razmišljaju i učestvuju u društveno-političkim zbivanjima u BiH. Naše aktivnosti su usmjerene na obrazovanje, mentorstvo, povezivanje različitih aktera, podizanje javne svijest, te buđenje svijesti o pravima, ali i obavezama nas kao pojedinaca/ki.